DET GAMLE TESTAMENTET
fra et fugleperspektiv

Guds løfter til Abraham

1 Mos 12,2Jeg vil gjøre deg til et stort folk, velsigne deg og gjøre ditt navn stort.

1 Mos 12, 3 I deg skal alle slekter på jorden velsignes.

1 Mos 15, Din ætt gir jeg dette landet, fra Egypterelven helt til Storelven, Eufrat,

Abrahams etterkommere

Isak
Esau og Jakob
Josef

Slaver i Egypt

2 Mos 1,12 Men jo mer de ble plaget, jo flere ble de, og jo mer bredte de seg ut. Og egypterne ble redde for israelittene.

2 Mos 1,22 Da befalte farao hele folket sitt: "Hver nyfødt gutt skal dere kaste i Nilen, men døtrene skal dere la leve!"

Moses

Adoptivbarn
Morder
Flyktning/innvandrer
..ham sendte Gud som leder og redningsmann, (Apg 7, 35)
Førte dem ut av slaveriet
Mi 6,4-5 For jeg førte deg opp fra Egypt…så du kan skjønne Herrens frelsesgjerninger.
Konstruerte tabernaklet
Hebr 9, 23 De jordiske etterligningene av det som er i himmelen…….
Pakten om å være Guds folk (2.Mos.19)
Hvis dere adlyder min røst og holder min pakt, skal dere være min dyrebare eiendom framfor alle andre folk;
De ti bud + loven

Guds ord skulle være sentralt

5 Mos 6,6-9 Disse ordene som jeg pålegger deg i dag, skal du bevare i ditt hjerte. Du skal gjenta dem for dine barn og snakke om dem når du sitter i ditt hus og når du går på veien, når du legger deg og når du står opp…

Feire påske til evig tid

2 Mos 12,14 Siden skal denne dagen være en minnedag for dere. Dere skal feire den som en høytid for Herren, dere skal feire i slekt etter slekt. Det skal være en evig ordning.

Folket stolte ikke på Gud

- **Gullkalven – lager sin egen Gud**
  - 2 Mos 32,4 Aron tok imot gullet, formet det med meisel og støpte en kalv. Så ropte de: "Dette er guden din, Israel, som førte deg opp fra Egypt!«
- **Utukt og avgudsdyrkelse**
  - 4 Mos 25,1-2 Israel oppholdt seg i Sjittim. Da begynte folket å drive hor med moabittiske kvinner. Disse kvinnene innbød dem til ofringer for sine guder, og folket spiste og tilba gudene deres.
- **Manglende tiltro til Gud da landet skulle inntas**
  - 4 Mos 14,3-4 Hvorfor fører Herren oss til dette landet så vi må falle for sverd og kvinnene og småbarna våre bli krigsbytte? Var det ikke bedre for oss å vende tilbake til Egypt?" Og de sa til hverandre: "Vi velger en leder og drar tilbake til Egypt!"

Straffen - 40 år i ørkenen

4 Mos 32,13 Og Herrens vrede flammet opp mot Israel, så han lot dem flakke omkring i ørkenen i førti år, helt til det døde ut, hele det slektsleddet som hadde gjort det som var ondt i Herrens øyne.

JOSVA

Jos 1,2-4 «Min tjener Moses er død. Gjør deg nå klar til å gå over Jordan, du og hele dette folket, inn i det landet som jeg vil gi til dem, til israelittene. 3 Hvert sted dere setter foten på, gir jeg dere, slik som jeg lovet Moses. Området deres skal strekke seg fra ørkenen og Libanon til den store elven Eufrat, hele hetittlandet, og helt ut til Storhavet, der solen går ned.

Josva – Guds ord sentralt

Jos 8,34 Deretter leste Josva opp alt som sto i loven, både velsignelsen og forbannelsen, nøyaktig slik det var skrevet i lovboken.

Rydde landet

5 Mos 7,1 Når Herren din Gud fører deg til det landet som du nå går inn i og skal legge under deg, vil han drive ut mange folkeslag for deg: hetittene, girgasjittene, amorittene, kanaaneerne, perisittene, hevittene og jebusittene, sju folkeslag som er større og sterkere enn du.

Jos 17, 18 Kanaaneerne skal du drive ut, selv om de har jernvogner og er aldri så sterke."

Jos 17,13 Da israelittene siden ble sterkere, satte de kanaaneerne til å gjøre tvangsarbeid i stedet for å drive dem ut.

Israel settes på prøve

Jos. 23,13 De (folkeslagene som ikke ble jaget ut) skal bli en snare og en felle for dere, en pisk over ryggen og torner i øynene, helt til dere blir utryddet fra dette gode landet som Herren deres Gud har gitt dere.

Dommertiden

Dom 2,7 Folket tjente Herren så lenge Josva levde, og så lenge de gamle ennå var i live, de som hadde levd lenger enn Josva og hadde sett alle de storverk Herren hadde gjort for Israel.

Dom 2,10-12 Snart var hele dette slektsleddet forent med sine fedre. Etter dem vokste det opp et nytt slektsledd som verken kjente Herren eller visste hva han hadde gjort for Israel. Da gjorde israelittene det som var ondt i Herrens øyne. De dyrket Baal-gudene og forlot Herren, sine fedres Gud, som hadde ført dem ut av Egypt. De fulgte andre guder, guder fra folkene som bodde omkring, og tilba dem.

Dom 2,16-17 Da lot Herren det stå fram dommere ….
Men heller ikke dommerne adlød de. De drev hor med andre guder og tilba dem. De var snare til å bøye av fra den veien fedrene deres hadde fulgt da de adlød Herrens bud.

Dom 17, 6 Hver mann gjorde som han selv fant for godt.

Samuel - siste dommer og første profet

1 Sam 8,1 Da Samuel ble gammel, satte han sine sønner til dommere i Israel. Men sønnene fulgte ikke i hans fotspor. De søkte urett vinning, tok imot bestikkelser og fordreide retten.

1 Sam 8,4-5 Da samlet alle de eldste i Israel seg og kom til Samuel i Rama. De sa til ham: "Nå er du gammel, og sønnene dine følger ikke i dine fotspor. Sett derfor en konge til å styre oss, slik alle de andre folkene har."

1 Sam 8,6-8 Men Samuel så med uvilje på dette at de sa: «Gi oss en konge som kan styre oss!» Og han ba til Herren. 7 Men Herren sa til ham: «Hør på folket og alt de sier til deg! For det er ikke deg de har forkastet; det er meg de har forkastet og ikke vil ha

til konge over seg. Det har de gjort fra den dagen jeg førte dem opp fra Egypt og til denne dag. De har forlatt meg og dyrket andre guder.

Kong Saul

- **Regjerte fra Gibea (**5 km nord for tempelhøyden i Jerusalem)

  (Skammens by)

- **1 Sam 15 Gjør ikke som Gud sier i kamp med amalekittene- ønsket å få mer jordisk gods**

«De sparte alt som var noe verdt, og ville ikke slå det med bann. Men alt som var verdiløst og dårlig, bannlyste de.»

- **Sjalu på Davids popularitet – prøver å drepe ham flere ganger**
- **Begikk selvmord da han skjønte at han ville tape slaget mot filisterne (1.Sam.31)**

David (1000-965 f.kr)

Gjeter – ble konge

Poet - 73 av de 150 salmene i GT er tilskrevet David

Musiker - harpespiller

Kriger – stort mot og store strategiske og taktiske ferdigheter (jfr seieren over Golat)

Krigeren David

KRIGEREN DAVID

De viktigste områdene som David **vant over og la til riket**, inkluderte:

1. **Filisterlandene**: David beseiret filisterne flere ganger og erobret deres byer, inkludert Gaza, Ashkelon, Ekron, Gath og Ashdod. Dette bidro til å sikre Israels sørvestlige grense.
2. **Moab**: David beseiret moabittene og gjorde dem til sine undersåtter. Dette området lå øst for Dødehavet.
3. **Ammon**: David erobret amonittenes hovedstad Rabba (dagens Amman) og la landet under israelsk kontroll.
4. **Edom**: Etter å ha beseiret edomittene, som bodde sør for Dødehavet og øst for Arabah, plasserte David garnisoner i Edom og gjorde dem til sine vasaller.

5. **Aram**: David førte krig mot flere arameiske kongeriker, inkludert Aram-Zobah, Aram-Damaskus og andre arameiske bystater nord for Israel. Dette området tilsvarer dagens Syria og deler av Irak. David la disse områdene under israelsk hegemoni.
6. **Amalek**: David kjempet mot amalekittene, et nomadisk folk sør for Israel, og eliminerte deres trussel mot hans rike.
7. **Betsal (eller "landene vest for Eufrat")**: David utvidet sitt rike til å inkludere landene vest for Eufrat, selv om nøyaktige grenser for dette området er uklare.

2 Sam 8,2 David slo også moabittene. Han bød dem legge seg ned på jorden, og så målte han dem med en snor. Han målte to snorlengder med folk som skulle drepes, og en full snorlengde med folk som skulle få leve. Slik ble moabittene Davids slaver og måtte betale skatt til ham.

Davids fall

2 Sam 11,2-5 En gang ved kveldstid sto David opp av sengen og gikk og drev på slottstaket. Fra taket fikk han øye på en kvinne (Batseba) som badet. Kvinnen var svært vakker. David sendte bud etter henne. Hun kom til ham, og han lå med henne.…Siden gikk hun hjem igjen. Men kvinnen var blitt med barn.

Uriaspost/ Davids synd

2 Sam 11,2-5 En gang ved kveldstid sto David opp av sengen og gikk og drev på slottstaket. Fra taket fikk han øye på en kvinne (Batseba) som badet. Kvinnen var svært vakker.

2 Sam 11,27 Men da sørgetiden var over, sendte David bud og hentet henne hjem til seg. Hun ble hans kone og fødte ham en sønn. Men det David hadde gjort, var ondt i Herrens øyne.

Gud tilgir David

2 Sam 12, 13 - 14 Da sa David til Natan: "Jeg har syndet mot Herren." Natan svarte: "Så har også Herren tatt bort din synd; du skal ikke dø."

Salme 51, 1 - 2 -angrende synder

En salme av David, den gang profeten Natan kom til ham etter at han hadde vært hos Batseba.

Løftet til David

2 Sam 7, 16 Ditt hus og ditt kongedømme skal alltid stå fast for mitt åsyn, og din trone skal stå støtt til evig tid.

Davids synd fikk konsekvenser..

-Barnet dør
-Sønnen Amnon voldtar søsteren Tamar
-Sønnen Absalom gjør opprør mot faren

Salme 3, 1 En salme av David, da han var på flukt for sin sønn Absalom.
-Sam 16,22 De slo opp et telt for Absalom oppe på taket, og han gikk inn til sin fars medhustruer så hele Israel så det.

-Sønnene Absalom og Adonja drepes i kampen om tronen

Salomo (965-926 f.Kr)

1 Kong 10,23-27 Kong Salomo overgikk alle jordens konger i rikdom og visdom. Og fra hele verden søkte de Salomo for å lytte til visdommen som Gud hadde lagt ned i hans hjerte. Hvert år kom de med gaver til ham, gjenstander av sølv og gull, kapper, våpen, balsamoljer, hester og muldyr.

1 Kong 10,21 Alle drikkekarene til kong Salomo var av gull, og alt utstyret i Libanon-skoghuset var av rent gull. Ingen ting var av sølv; sølvet ble ikke regnet for noe i Salomos dager.

Guds løfte til Abraham oppfylt:

1 Kong 4, 21

Salomo hersket over alle kongerikene fra Eufrat til Filisterlandet og helt til grensen mot Egypt. De betalte skatt og stod under ham så lenge han levde.

Tempelet bygges 966 f.Kr.

1 Kong 6,38 ..Salomo gjorde tempelet ferdig med alt som var i det, slik det skulle være. Da hadde han bygd på det i sju år.

1 Kong 7,1 Salomo bygde på kongeborgen sin i tretten år før han fikk den ferdig.

Guds advarsel til Salomo: om mulig utryddelse fra Israel

1 Kong 9, 6 - 9 Men hvis dere og barna deres vender dere bort fra meg, og ikke holder de bud og forskrifter som jeg har lagt fram for dere, men gir dere til å dyrke andre guder og kaste dere ned for dem, da vil jeg utrydde israelittene fra det landet jeg gav dem. Det huset som jeg har viet til mitt navn, vil jeg kaste bort fra mitt åsyn, og Israel skal bli et ordtak og et spottord blant alle folk.

Kongeloven 5. Mos.17

5 Mos 17, 16 - 17 Men kongen må ikke holde mange hester ...
Kongen skal heller ikke ta seg mange hustruer, så han forledes til frafall, og han

må ikke samle seg sølv og gull i mengde.

Salomos rikdom

1 Kong 10,21 Alle drikkekarene til kong Salomo var av gull, og alt utstyret i Libanon-skoghuset var av rent gull. Ingen ting var av sølv; sølvet ble ikke regnet for noe i Salomos dager.

1 Kong 10,23-27 Kong Salomo overgikk alle jordens konger i rikdom og visdom. Og fra hele verden søkte de Salomo for å lytte til visdommen som Gud hadde lagt ned i hans hjerte. Hvert år kom de med gaver til ham, gjenstander av sølv og gull, kapper, våpen, balsamoljer, hester og muldyr.

Salomos svakhet

1 Kong 11, 1 – 3 Kong Salomo elsket også mange andre utenlandske kvinner enn faraos datter. Det var kvinner fra Moab, Ammon, Edom, Sidon og hetittenes land.
De hørte til de folkene Herren hadde talt om da han sa til israelittene: "Dere skal ikke blande dere med dem, og de ikke med dere. Ellers kommer de til å vende hjertet deres til sine guder." Det var disse kvinnene Salomo holdt seg til og elsket.
Han hadde sju hundre koner med fyrstelig rang og tre hundre medhustruer, og de førte hans hjerte på avveier.

Frafallets konsekvens: landet delt i 2 deler

1 Kong 11, 31 - 33 Profeten Akia sa til Jeroboam (oppsynsmann hos Salomo): For så sier Herren, Israels Gud: Jeg vil rive riket ut av hendene på Salomo og gi deg de ti stammene. Bare den ene stammen skal han få ha for min tjener Davids skyld og av hensyn til Jerusalem, den byen jeg har utvalgt blant alle Israels stammer. Dette gjør jeg fordi Salomo har forlatt meg og tilbedt sidonernes gudinne Astarte, moabittenes gud Kamosj og ammonittenes gud Milkom.

Velstandens farer

5 Mos 8, 11 - Når du kan spise deg mett, når du bygger fine hus og får bo i dem, når ditt storfe og småfe øker i tall, når du får mye gull og sølv, og hele din eiendom vokser, da vokt deg så du ikke blir hovmodig og glemmer Herren din Gud, som førte deg ut av Egypt, av trellehuset.

Hos 4,1 For det er ingen troskap og ingen kjærlighet og ingen kjennskap til Gud i landet.
Hos 4,2-3 Forbannelse og løgn og drap og tyveri og ekteskapsbrudd brer om seg, med blod følger mer blod. Derfor skal landet sørge, og alle som bor der, skal tørke bort…

Amos: Israel skal bortføres

Am 7,17 Derfor sier Herren:

Jorden din skal deles med målesnor, du selv skal dø på uren jord,og Israel skal drives i eksil fra sitt land."

Bortførelse til Assyria 733 f.Kr

2 Kong 15,29 På den tiden Pekah var konge i Israel, kom assyrerkongen Tiglat-Pileser og …førte folket bort til Assur.

Bortførelse til Assyria 722 f.Kr

2 Kong 17,5-7 Så rykket han (Salmanassar V) inn i landet og dro opp mot Samaria, som han beleiret i tre år.

I Hoseas niende regjeringsår inntok assyrerkongen Samaria og førte israelittene bort til Assur…

Slik gikk det fordi israelittene hadde syndet mot Herren sin Gud, han som førte dem opp fra Egypt og fridde dem fra egypterkongen faraos makt. De fryktet andre guder …

Tilstanden i Juda - sørriket

1 Kong 14,22-24 Folket i Juda gjorde det som var ondt i Herrens øyne. Med syndene sine egget de ham til harme enda mer enn fedrene deres hadde gjort. De bygde seg også offerhauger og reiste steinstøtter og Asjera-stolper på hver høy haug og under hvert frodig tre. Det var til og med mannlige tempelprostituerte i landet.

Kong Josjias reform ca 615 f.Kr

2 Krøn 34,14 Mens de holdt på med å ta fram pengene som var kommet inn til Herrens hus, fant presten Hilkia en bokrull med Herrens lov som var gitt ved Moses.

Guds ord hadde vært ”forlagt”!!

Kong Josjias reform ca 615 f.Kr

- 2 Krøn 34,14 Mens de holdt på med å ta fram pengene som var kommet inn til Herrens hus, fant presten Hilkia en bokrull med Herrens lov som var gitt ved Moses.

Påsken gjenoppdages

2 Krøn 35,18 En slik påske var det ikke blitt holdt i Israel siden profeten Samuels dager. Ingen av Israels konger hadde holdt en slik påske som den Josjia feiret …

Kong Josjias reform ca 615 f.Kr

2 Kong 23,24-25 Josjia utryddet åndemanerne og spåmennene, terafene og avgudene og alle avskyelige gudebilder som var å se i Juda og Jerusalem. Slik ville han oppfylle lovens forskrifter som sto skrevet i den bokrullen presten Hilkia hadde funnet i Herrens tempel.

Det hadde aldri før vært noen konge som Josjia. Ingen hadde på den måten vendt om til Herren av hele sitt hjerte og av hele sin sjel og av all sin makt, helt som Moseloven krever. Og heller ikke siden kom det noen konge som han.

Kong Manasse

Barneofring og spådomskunster

2 Krøn 33,6 Manasse lot sønnene sine gå gjennom ilden i Hinnom-dalen (barneofring). Han drev med tegntyding, spådomskunster og trolldom, og han rådførte seg med åndemanere og spåmenn. Manasse gjorde mye som var ondt i Herrens øyne..

2 Kong 21,16 Manasse lot så mye uskyldig blod renne i Jerusalem at hele byen ble fylt med blod. Han fikk også judeerne med på sin synd, og de gjorde det som var ondt i Herrens øyne.

Guds ord brennes

Jer 36,23 Hver gang Jehudi hadde lest tre – fire spalter, skar kongen dem av med en pennekniv og kastet dem på ilden i fyrfatet, helt til hele bokrullen hadde brent opp.

Advart gjennom profetene

2 Krøn 36,15-16 Herren, deres fedres Gud, sendte bud til dem sent og tidlig gjennom sine budbærere, for han ville skåne sitt folk og sin bolig. Men de hånte Guds sendebud, spottet hans ord og holdt profetene hans for narr, inntil Herrens harme mot folket sitt ikke lenger kunne stoppes.

Dommen

Jer 6,19 Hør, du jord! Se, jeg fører ulykke over dette folket, frukten av deres egne planer. For de lyttet ikke til mine ord, og de foraktet min lov.

2 Kong 24,10 På den tid dro mennene til kong Nebukadnesar av Babel opp mot Jerusalem, og byen ble beleiret.

2 Kong 24,14 Han førte bort alt folket i Jerusalem, alle høvdingene og rikmennene, ti tusen fanger i alt, og alle håndverkerne og smedene. Bare de fattigste i landet ble tilbake

2 Kong 25,9-11 Nebusaradan satte Herrens tempel og kongens slott i brann. Alle husene og palassene i Jerusalem brente han opp. Og kaldeerhæren som sto under hans kommando, rev ned murene rundt Jerusalem. Så førte Nebusaradan bort dem som var igjen i byen,…

Men det er ikke alt!

Jer 31,3-4 Med evig kjærlighet har jeg elsket deg, jomfru Israel, derfor har jeg hele tiden vist deg miskunn. Enda en gang vil jeg bygge deg så du blir bygd opp igjen

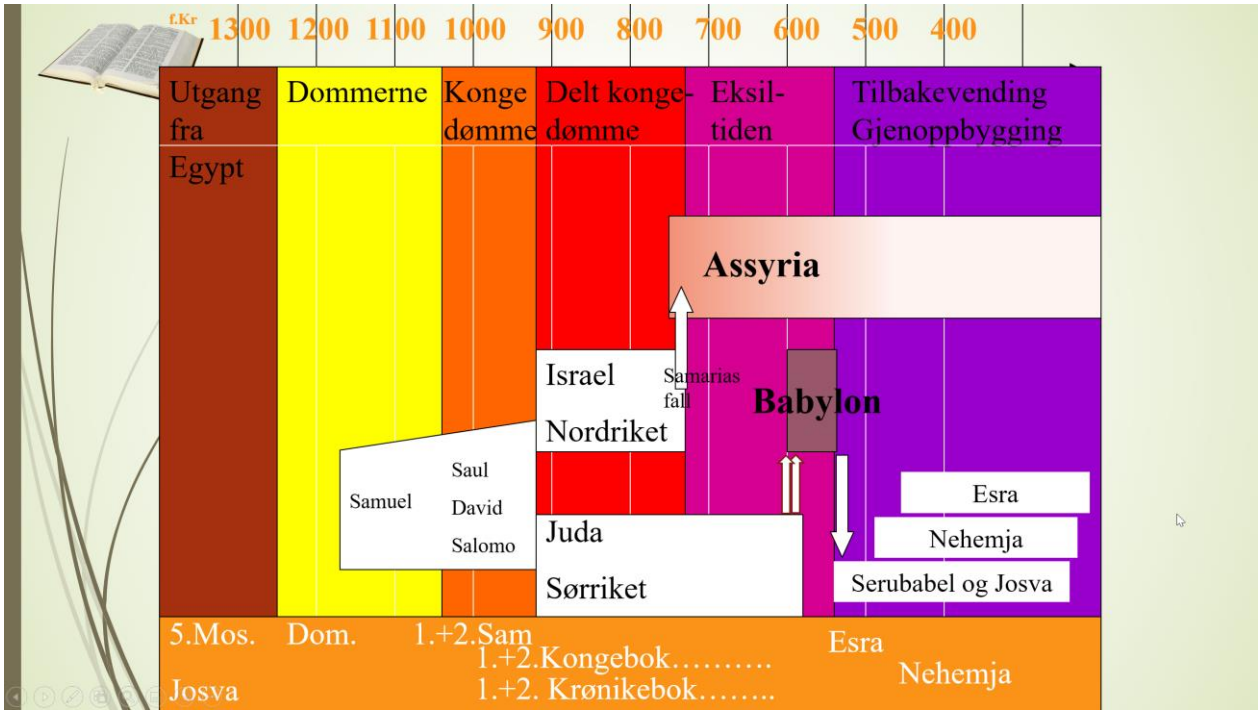
De skal tas til nåde igjen – for alltid

Jer 31,3-4 Med evig kjærlighet har jeg elsket deg, jomfru Israel, derfor har jeg hele tiden vist deg miskunn. Enda en gang vil jeg bygge deg så du blir bygd opp igjen.

Kyros lar jødene vende hjem

Esra 1, 1 - 3 I det første året Kyros var konge i Persia, ble han tilskyndet av Herren til å sende ut en kunngjøring, for at det ordet Herren hadde talt gjennom profeten Jeremia, skulle bli oppfylt:

«Jer 29,10 Så sier Herren: Når sytti år er gått for Babel, skal jeg se til dere. Da skal jeg oppfylle mitt gode løfte for dere og føre dere tilbake til dette stedet.»

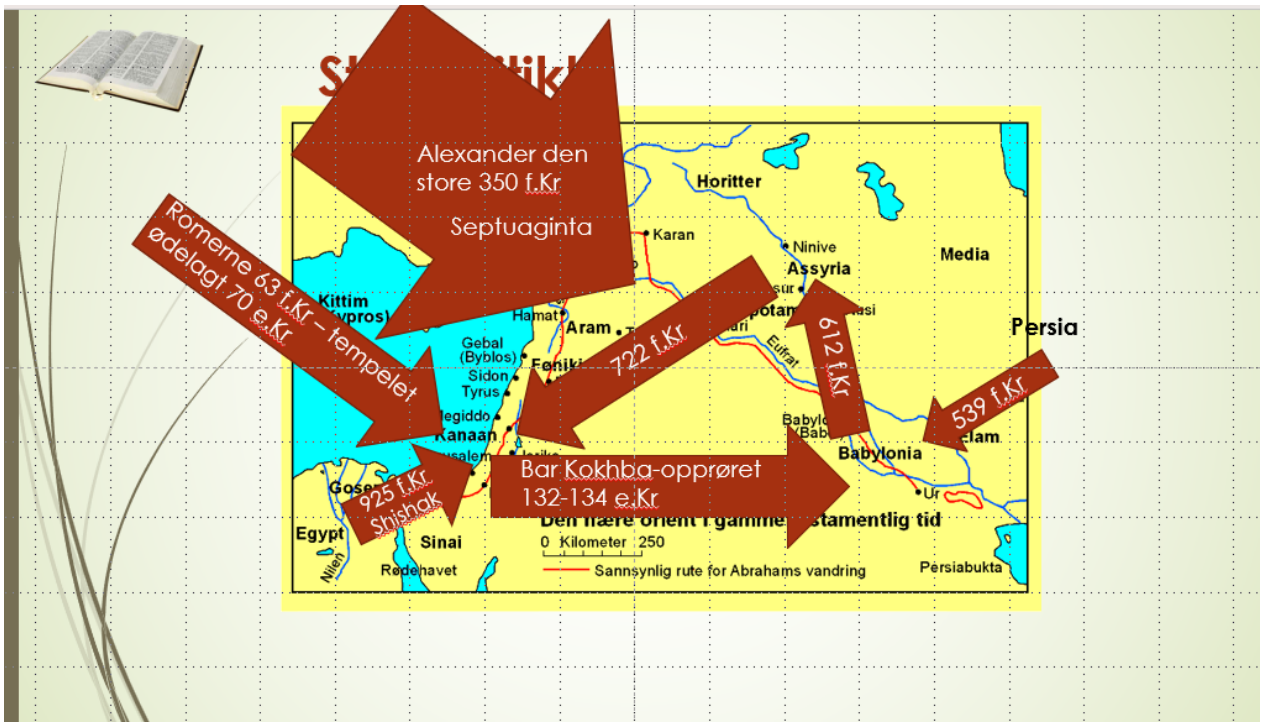

Nehemjas oppsummering

NEH 9,28-33 Men så snart de hadde fått ro, fortsatte de å gjøre det som var ondt i dine øyne. Du overgav dem til fiender, som hersket over dem. Men når de så atter ropte til deg, hørte du det fra himmelen og berget dem gang på gang i din store barmhjertighet.

Du bar over med dem i mange år; du advarte dem ved din Ånd gjennom dine profeter. Men da de ikke ville høre, overgav du dem til fremmede folk. Men i din store barmhjertighet gjorde du ikke ende på dem, og du forlot dem ikke. For du er en nådig og barmhjertig Gud.

Du var rettferdig i alt det som hendte oss; for du var trofast selv om vi levde

ugudelig.

Alexander den store 350 f.Kr
Septuaginta
Romerne 63 f.Kr – tempelet ødelagt 70 e.Kr
722 f.Kr
612 f.Kr
539 f.Kr
925 f.Kr Shishak
Bar Kokhba-opprøret 132-134 e.Kr
Horitter
Karan
Ninive
Assyria
Media
Persia
Kittim
Hamat
Aram
Gebal (Byblos)
Sidon
Tyrus
Megiddo
Kanaan
Babylonia
Egypt
Sinai
Rødehavet
Nilen
Persiabukta
0 Kilometer 250
Sannsynlig rute for Abrahams vandring